

GÖRÜŞLER

YERBİLİMLERİ, YENİ ÜNİVERSİTE YASA TASARISI, SORUNLAR, ÖNERİLER

BEKİR DEDEHAYIR İÜ Yerbilimleri Fak. İstanbul

Yer bilimlerinin sorunları, diğer bilim dallarında olduğu gibi, ülke ve giderek uluslararası sorunlardan soyutlanamaz. Her bakımdan dışa bağımlı olan geri bırakılmış ülkemizde, yer bilimlerinin sorunlarına bu sorunlardan bağımsız olarak çözüm aramak olası değildir. Bu nedenle getirilecek önerilerde, öncelikle ülkemizin diğer ülkeleri arasındaki yerini doğru olarak saptamak gereklidir. Bilindiği gibi ancak doğru saptamalardan sonra, doğru çözüm önerileri getirilebilir.

Düzen incelendiğinde, üniversitelerin bugünkü yozlaşmış durumda olmasının temelinde büyük sorumluluğun, bugün yönetimde söz sahibi olan "Düzenin Adamlarında" bulunduğu kolayca gözlenmektedir. Bu kişilerin çoğu her türlü pazarlık, geleceğe dönük yatırımlar, küçük çıkarlar, ödünler, kısaca ahbap-çavuş ve kafa-kol diye kabaca tanımlayacağımız ilişkilerle bugünkü "makamlarına" gelmişlerdir. Bu kişiler söz konusu yöntemlerle kariyerlerini kazandıklarından, öğretim yardımcılardan da benzer kişiliksiz davranışlarda bulunmalarını istemekte, ancak "DEMOKRATİK ÜNİVERSİTE" savışımını sürdüren öğretim yardımcıları ile karşılaşınca bu kez, yoru-

ma göre değişebilen ve maddeleri tamamen öğretim yardımcılarını kullanmak amacı ile hazırlanmış ve şu an uygulanmakta olan, öz olarak anti-demokratik öğeler ve boşluklar taşıyan 1750 sayılı üniversiteler Yasasının ardına sığınıp, bu yasa gerekeceği göstererek, öğretim yardımcıları üzerinde baskı yaratmak istemekte ve kısmen de kendi açılarından başarılı olmaktadır. Böyle olunca, çoğu usulsüz yollarla kariyer kazanmış kişilerin bilimsel yetersizliği, aynı yollardan kariyer yaptırılmaya çalışılan öğretim yardımcılara da yansımış olmaktadır. Bu tür yollarla kariyer yapmaya çalışan "çanta asistanlarının" da gelecekte bugün eleştirilen öğretim üyelerine benzeyecekleri açıktır.

Bugün bilim adına ortada dolaşan; fakat gerçek bilim anlayışından çok uzak "Bilim Adamları"nın yanında, kişilik sahibi ve bilimsel yetersizliği olan aydın öğretim üyeleri de yok değildir. Ancak bu kişiler de diğerlerine oranla sayıca pek az olduklarından ve diğerlerine, kendi çirkin silahları ile karşılık vermek gereksinimini duymadıklarından, çoğu zaman gözle görülen bir etkinlikleri de olamamaktadır.

Üniversite yapısında ve işleyişinde varolan bozuklukları ortaya sererken Üniversite Özerkliğinin ardına sığınarak yıllardan beri yerleştirilmiş olan "Feodal-Derebeylik" düzenini gözardı etmek olası değildir. Türlü entrikalarla bir kürsü kapmış olan bir çok kürsü başkanının kürsülerini bir çiftlik gibi kullandıkları, üniversite içinde olduğu kadar üniversite dışındaki çevreler tarafından da çok iyi bilinmektedir. Bugün, üniversite tazminatı alan öğretim ü-

yelerinden haftada bir iki kez kürsülerine uğrayan hatta ancak aydan aya maaş almak için fakültelerine gelen ve yasaların kısıtlamış olmasına karşın üniversite dışında "iş çeviren" öğretim üyeleri az mıdır? Üstelik denetleme organları da yukarıda kısmen bahsedilen "iyi ilişkiler" nedeniyle bir türlü görevlerini yapmamaktadırlar.

Doğal olarak öğretim üyeleri bu durumda olunca bütün yük öğretim yardımcılara binmekte, üstelik bu kişiler kolayca denetlenebilmekte ve cezalandırılabilen hatta "yükselmelerini engelleme" tehditleri ile yasalarda uygun şekilde kullanılmak istenerek öğretim yardımcıları kullanılmakta, kısacası sömürülmektedirler.

Buradan birinciye bağlı başka bir konuya geçelim. Öğretim üyelerine söz konusu olanakları tanıyan 1750 sayılı Üniversiteler Yasası'na karşın, yeni hazırlanmış olan Yeni Üniversiteler Yasası Tasarısı, durumu düzeltmek için yeterli midir?

Yeni Üniversiteler Yasası Tasarısı'nda bulunan olumlu değişikliklerle birlikte getirilebileceği aksaklıklar ve eksikliklere karşı öneriler şu şekilde sıralanabilir.

1 — Öğretim üyeleri, öğretim yardımcıları, öğrenciler ve akademik olmayan personel, yöneticileri SEÇME hakkına sahip olmalıdır. Başka ülkeler ve ülkemizdeki uygulamalar gözönüne alınarak, profesör olmayan öğretim üyeleri de yönetici olarak SEÇİLEBİLMELİDİR. Böylece, yöneticilik yapmaktan, bilimsel araştırma yapmaya zaman bulamayan profesörler de bilimsel üreticiliğe

yönelendirilmelidir. — Yönetimle ilgili konularda, her kategori personel ve öğrenciler, oy ve söz hakkıyla dengeli ve etkin biçimde temsil edilmiştir. Akademik ünvanların kazanılması gibi sorunlar dışında, akademik konularda da tüm akademik personelin ve öğrencilerin yönetime etkin bir şekilde katılmaları sağlanmalıdır.

Üniversite Kurul kararları, üniversite mensuplarına açıklanmalıdır. Denetleme yetkisi, kurumu oluşturan tüm kesimlerdeki temsilcilere de verilmelidir.

Tüm Yüksek Öğretim Kurumlarında çalışanlara, toplu sözleşmeli ve grevli sendika kurma hakkı verilmelidir. Ayrıca tüm personelin siyasal partilere üye olma hakkı tanınmalıdır.

2 — Öğretim yardımcıları ve öğrenciler de Üniversitelerarası Kurula seçilebilmeli ve bu kurul, danışma ve eşgüdüm niteliğinde olmalıdır. Bilimsel ve akademik ünvanların alınmasında yalnız BİLİMSEL-AKADEMİK KİTASLAR egemen olmalıdır. Bilimsel çalışmanın konusu ve içeriği bağımsız olarak seçilebilmelidir.

Üniversitelerin, fonlarını görevlerine uygun olarak esnek bir şekilde kullanabilmeleri için bütçelerin tek kalem halinde verilmesi ve üniversitelerin fon dağıtımında yetkili olması gereklidir.

3 — Toplumsal koşullarımıza uygun öğrenim, öğretim ve araştırmayı geliştirebilmek için öğretim dili Türkçe olmalıdır. Ayrıca, Türkçe öğretim, yabancı dil eğitimine engel değildir.

Tasarıda tam gün çalışmanın benimsenmesi olumludur; fakat bu ilkenin işlerliğe kavuşması için önlemler de yasada yerelmalıdır.

Disiplin hükümlerine açıklık getirilmelidir.

4 — Doktoranın, “bağımsız bilimsel çalışma ve öğretim yapma yeteneğinin uluslararası düzeyde benimsenmiş bir ölçütü” olması nedeniyle, tüm doktoralı elemanlar öğretim üyesi sayılmalıdır ki belirli üniversitelerimizde halen öğretim üyesi olarak çalışan doktoralı elemanlar bulunmaktadır.

5 — Doktora ve doçentlik çalışması yapmak için istenen, zaman üst sınırları kaldırılmalıdır.

6 — Öğretim yardımcılarının görev ve sorumlulukları, angaryaya olanak vermeyecek bir şekilde AÇIKLIKLA yasada yerelmalıdır. Akademik gelişme açısından önem taşıyan yurtiçi ve yurtdışı görevlendirmelerde, öğretim üyeleri ile öğretim yardımcıları arasında ayırım gözetilmesi olumludur ancak bu ilkenin, ayırım gözetilmeden uygulanabilmesi için önlemler de belirtilmelidir.

7 — Bölüm, en yaygın demokratik katılımı sağlaması ve yönetim yetkisini yaygınlaştırması açısından, demokratik eğitim sisteminin temel birimidir ve aynı bilim dalındaki çalışmaların eşgüdümü sağlayarak verimliliği artırır. Ancak, bölüm sistemi içinde alt birim dallarının bağımsız idari birimlere dönüşmesini ve sürmesini önleyecek hükümler getirilmelidir.

8 — Asistanlığa alınmada, fırsat eşitliğini engelleyen yabancı dil sınavı kaldırılmalı, bunun yerine asistanlara yoğun yabancı dil eğitimi verilmelidir. Asistanlığa girişte özel koşullar aranmamalıdır.

Eski yasada yer almayan “aday asistanlık” süresinin yeni tasarıda getirilmesi iş güvencesini zedeleyici bir gelişmedir.

Asistanlar askerlik görevi ile kurumlarından ayrıldıklarında, öğretim üyelerinde olduğu gibi kadroları saklı tutulmalıdır.

Asistanlarla aynı görevi yapan teknik elemanlar, uzmanlar aynı ekonomik haklar ve iş güvencesi açısından, aynı yasaya bağlı olmalıdır.

9 — Yeni üniversitelere yardım amacıyla gönderilecek öğretim üyeleri arasında ünvan ayrımı yapılmaksızın rotasyon yapılmalı ve bu madde bazı kişileri üniversiteden uzaklaştırmada kullanılmayacak bir şekilde düzenlenmelidir. Bu tür görevlendirmelerde ilgili kişinin onayı da alınmalıdır. Yüksek Okullarda çalışan asistanların iş güvenceleri de yasayla sağlanmalıdır.

İçinde yaşadığımız toplum düzeninde, üniversitede durum böyle-

ken, bu üniversiteden yetişen teknik elemanların oluşturduğu veya çalıştığı kurumların da işleyişinin ve işlevinin bozuk olması doğaldır. Örneğin bırakınız yerbilimlerini oluşturan Jeoloji ve Jeofizik birimleri arasında görülen meslek şovenizmine dayanan uyumsuzlukları, bu bilim dallarının alt birimleri arasında bile şovenist tutumlar yaygındır. Bu da sonuçta enerji, zaman, işgücü ve parasal kayıplara neden olmaktadır. Örneğin maden aramalarında jeolojik etüdü yapılmamış bir alanda doğrudan jeofizik araştırmaya gidilip yapılan sondajların, veya jeolojik etüdü tamamlanıp jeofizik etüde gereksinime duyulmadan yapılan sondajların, istenilen amaca ulaşmak için hiç bir katkıda bulunmaması talihsizlik sayılmamalıdır. Çünkü, biliminde talihe, kadercilliğe yer yoktur.

Fakülteden yeni mezun olmuş bir yerbilimci, kurumlar tarafından “hor görülmekte” birkaç yıl obzerver-kalkülâtör (ölçü alan-hesap yapan) olarak çalıştırılmaktadır. Bunun da temelinde, zamanında bir masa kapmış kişiler ve onların kendi çıkarlarını sürdürmek için yaratmış oldukları hiyerarşik düzen yatmaktadır. Ayrıca, yeni bir yerbilimci, bir kurumda çalışmak istediği zaman usulsüz olarak bilim sınavına alınmakta, ona sınavı yapanların bile yanıtını bilmediği sorular sorulmaktadır. İşe girme başkoşulu olarak eğitimini bile görmedikleri yabancı dil bilgisi istenmektedir. Doğaldır ki burada orta öğrenimini veya yüksek öğrenimini yabancı dil eğitimi yapılan okullarda ayrıcalıklı olarak tamamlamış kişilere, sürerek, işe alınmalarında ayrıcalık tanınmaktadır. Bu eşitsizlik de diğerlerinde olduğu gibi, büyük kesimi olumsuz yönde etkilemektedir.

Bir iş bulabilen yerbilimcinin sorunları bundan sonra da sürmektedir. Gerektiğinde aylarca arazide çalıştırılan yerbilimcilerin çalışma ürünleri, bir kez bile o araziye görmemiş, daha önceden hiyerarşik düzen içerisinde yerini almış kişiler tarafından, bir üst mevkiye geçebilmek için kullanılmakta, böylece yılın büyük kısmını can güvenliği bile sağlanmadan arazide, bir kısmını merkezde geçirmek zorunda bırakılan, düzensiz bir aile yaşamına sürüklenen, zaten parasal olanaksızlıklar i-

gerisinde bulunan yerbilimci, kendisinden farklı, "meslekte daha eski" oluşu olan, belki de kendisinden daha az bilimsel yeterliliği bulunan meslektaşları tarafından sömürülmektedir. Bu durumun köy sorunları hakkında roman, makale yazıp çözüm önerileri getirmelerine benzeyen; araziye çıkmadan arazi uygulamalarında karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri getirmek için "bilimsel makale" yazan "bilim adamları"nın düştüğü durumdan hiçbir farkı yoktur.

Aslında gerek üniversitede olsun, gerekse bir kurumda çalışmakta olsun, yerbilimcilerin ve ayrıca ülkemizde yerbilimlerinin sorunları, böyle bir dergide yazmakla bitecek gibi değildir. Burada tartışılması gereken ne yapılması gerektiğidir. Soruna çeşitli çözüm önerileri getirilebilir. Bazıları tarafından her ne kadar iyi niyetle; üniversiteler birbirleri ile eşgüdümü olarak çalışsın, kurumlar içi ve kurumlararası paylaşım savaşları sona ersin, şovence duygulardan arınılsın, giderek üniversite-kurum işbirliği sağlansın denilmekte ise de hiç bir taraf buna yanaşmamakta, üstelik sorunları körkleyerek aralarındaki uçurumları daha da arttırmaktadırlar.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

TÜMAS İstanbul Şubesi, "Yeni Üniversiteler Yasası Taslağına İlişkin Öneriler" 1979.

MESLEK UZMANI YETİŞTİRME

İ. E. ALTINLI

Bilim, uygulamasından ayrı gözetilemez. Gök laboratuvarının yer yüzüne düşmesi, DC-10 kazası, çekirdek santrali arızası, vb. bilimde yanlışlar olabildiğini anlatır. Elbetteki bilim (bilimciler), teknoloji (teknolojistler) değildir. Nevar ki teknolojistler (uygulayıcılar) bilimsel yetiştirilirler. Bilimciler (kuramcılar) temel bilimlerde üstünlüklerini sürdürürler. Arı ile uygulamalı arasındaki yapay sınır giderek silinmekte; birinin nerede bittiği ve öbürünün nerede başladığı kestirilememektedir. Her ikisinin de insanlığa hizmeti artırmakta; bilimci ile teknolojist arasında yarıdınlaşma köklenmektedir. Bilim uy-

Sayılarla, Üniversitelerimizin 1980-81 Yılı Yerbilim Öğrencisi Alım Kontenjanı

Üniversite	Dalı	Kontenjanı
AÜ Fen Fakültesi	Jeoloji Müh.	55
AÜ DTCF	Fiziki Coğrafya ve Jeol.	21
Çukurova Temel Bil. Fak.	Jeoloji Müh.	10
EÜ Makine Fakültesi	Maden Müh.	35+5
EÜ Yerbilimleri Fakültesi	Jeoloji Müh.	20
HÜ Mühendislik Fakültesi	Jeoloji Müh.	35
	Maden Müh.	20
İÜ Edebiyat Fakültesi	Fiziki Coğrafya	35
İÜ Yerbilimleri Fak.	Jeoloji Müh.	72
	Jeofizik Müh.	48
İTÜ Maden Fak.	Maden İşl. Müh.	86
	Jeoloji Müh.	37
	Petrol Müh.	28
	Jeofizik Müh.	21
KTÜ Yerbilimleri Fak.	Jeodezi ve Fotogram.	40
	Jeoloji	35
ODTÜ Mühendislik Fak.	Maden Müh.	50
	Petrol Müh.	25
	Jeoloji Müh.	50
Selçuk Ü. Fen Fak.	Jeoloji Müh.	40
Eskişehir DMMA	Maden	40
Zonguldak DMMA	Maden	60

gulamaya temel ise de, teknoloji ilerlemesi temel bilime ön gelebilmektedir. Özellikle Devlet bütçesiyle yürütülen araştırmalarda özele uygulamalara, temel bilimler üstünlüğünden daha çok para ayrılmaktadır.

Uygarlığın bilim ve teknolojisi insanın yaşam düzeyini yükseltmiş, bu nedenle devlet, özel girişim ve kişilerce artıgiden destek görmüştür. Bilimcilerle teknolojistler, örg. uzay araç ve gereçlerini geliştirmede ilgi alanları veya uğraşları arasında bir karşılık görmemişlerdir. İkisi arasında ayrıt üzerinde çok kimseler artık durmamakta; ders ve programlara bilim yanısıra son yılda veya yıllarda teknolojiye de yer verilmektedir. Üniversite mezunları ve uzmanlarının 1/3-1/2, arı bilimle uğraşmaktadır. Arada yapıcı ilişkiler kurma ve yaşatma uy-

gar kişinin ve yöneticinin yükümlülüğündedir.

Yukarıdakilerin zamanında sistematik hazırlanması elbetteki öğretimle başlar. Bu yolda özellikle gençlerin doğru örgütlenmeleri ve yönetilmeleri zorunludur. Türkiye'de baş sorun "Üniversite Seçme Sınavı"nın seçme değilde sıralama ile yürütülmesinden çıkmaktadır. Sıralama, eşit meslek kolu adayları arasında yapılmalı; öğrenci ilgi duymadığı bir ilgi koluna zorlanmamalıdır. Üniversiteye istekli ve yeteneklilerin seçilmesi artık özel bir uzmanlık dalı olmuştur. Türkiye'nin yeniliklere uyması doğaldır. Daha geniş bir çerçevede, ilk öğretim ardından, yeni bilimsel yöntemlere göre, teknik, teknoloji, tarım ve bilim için yetişecekleri orta öğretimde örgütlemek; üniversiteye yeni buluş yeteneklileri yöneltmek olmalıdır. Yurdun geleceği bu yönde gösterilecek beceriye bağlıdır ve buna